

ALFRED BINET¹

(1857 — 1911)

Prof. SABRİ ESAT SİYAVUŞGİL

Asrımızın başında dünya mütefekkirleri istikbalin çehresini keşfedip asra en uygun gelecek adı takmak istemişlerdi. Bunlardan biri de XX. asrın çocuk asrı olacağı fikrini ortaya atmıştı.

Asrımız, hakikaten J. - J. Rousseau'nun Emile'ini dünyaya hediye ettiği tarihten sonra, onun açmış olduğu çığırda dev adımlarıyla ilerleyerek çocuğu terbiyenin mihrakı hâline getiren bir asır olmuşsa, bunda büyük fransız psikoloğu Binet'nin himmeti, inkâr kabul etmez bir vakiydir.

Bugün J. - J. Rousseau'nun «İşe talebenizi anlamakla başlayınız» nasihatini duymamış olan mürebbiler belki çok bulunur, fakat, dünyanın neresinde olursa olsun, Binet zekâ testleri hakkında bir fikri bulunmayan, genç nesilleri istidat ve kabiliyetleri nisbetinde yetiştirmek hususunda bu testlerden medet ummayan pedagoji müntesibine pek az rastgelinir. Sonraları muhtelif psikologlar tarafından yeniden ayarlanmış ve türlü memleketlerde tecrübe edilerek değişik ıktimaî vasatların seviyelerine intibak ettirilmiş olmasına rağmen, Binet zekâ testleri, terbiyenin ferde göre tertiplenmesinde bugün dahi en müessir bir âlet olmakta devam ediyor. Fakat Binet, yalnız terbiyecinin eline böyle müessir bir silâh vermekle kalmamış, zekânın mahiyetini ve işleyişini daha yakından tetkik etmek isteyen psikologlara, onları bu hedefe emin adımlarla yaklaştıran bir araştırma çığırının da en büyük öncüsü olmuştur.

A. Binet'nin hal tercümesini, her dakikası sabırlı araştırmalarla geçen bu 54 yıllık kısa ömrün mecrasını bütün tafsilât ve teferrüatıyla anlatmak niyetinde değiliz. Bunu bir konferansın hududu içine sığdırmanın ne imkânı, ne de faydası var. Biz sadece o hayatın mühim gördüğümüz merhalelerine işaret ederek, büyük ruhiyatçının psikolojiye yapmış olduğu değerli hizmeti belirtmekle iktifa edeceğiz.

1) Alfred Binet'nin doğumunun yüzüncü yıldönümü münasebetiyle Türk-Fransız Kültür Cemiyetinde verilmiş olan bir konferansın hütlâsasıdır.

Alfred Binet 8 Temmuz 1857 de Nice'te doğdu. Büyük babasıyla babası hekim, annesi ise ressamdı. Cetlerinden biri Marsilya ile Odesa arasında ticarî münasebetlerin kurulmasına hizmet ettiği için Louis XVI tarafından asalet beratıyla taltif edilmiştir. Demek baba tarafından ilme ve pratik hayata bağlı bir ailenin çocuğu olan Binet, annesinden de sanat mizacına tevarüs etmiş bulunuyordu.

Evvelâ Nice lisesinde tahsiline başladı. Fakat çok geçmeden, annesiyle birlikte Paris'e giderek Louis-le-Grand lisesine girdi. Bakalorya imtihanından sonra Hukuk Fakültesine yazıldı, 1878 de lisansını yaptı ve doktora hazırlanmaya başladı. 1880 de, o zamanki Fransa'nın en tanınmış psikologu ve Revue Philosophique'in müdürü olan Th. Ribot'ya hayallerin birbiri içinde erimesi mevzuunda kaleme aldığı ilk psikolojik tetkikini gönderdi. Ribot, âdeti veçhile, makaleyi okudu, birkaç yerini düzelttikten sonra, mecmuasında neşretti ve aynı zamanda Binet'ye hukuku bırakıp kendini tamamiyle psikolojiye vermesini hararetle tavsiye etti. Binet, üstadın bu nasihatine uymakta hiç tereddüt göstermedi. Binet, kendisini böylece irşad etmiş olan Ribot'ya karşı beslediği şükran ve hürmeti her vesile ile izhar etmektен aslâ geri durmamıştır.

Louis-le-Grand lisesinde iken mektep arkadaşı olup da sonraları nörolojide büyük bir şöret yapan Babinsky'nin teşviki ile, Charcot'nun talebesi Féré ile tanıştı ve Salpêtrière hastanesine gönüllü araştırmacı olarak girdi. Artık bir taraftan marazî psikoloji sahasında yapılan araştırmalara iştirâk ediyor, diğer taraftan da Fen Fakültesinde bir lisans hazırlıyordu. Bu sahadaki çalışmalara dayanarak gene Revue Philosophique'te neşrettiği «Basit uzviyetlerde ruhî hayat» adındaki makalesi, gayet dikkate şayandır. Binet, canlılar âleminin en alt basamaklarında bulunan basit uzviyetlerde, hücre reaksiyonlarını hayli aşan bir nevi zekâ davranışlarına rastgeldiği kanaatindedir. Bu müşahede, ona, sonraları ince bir dirâyet ve nüfuzu nazarla içine dalacağı sahaya, yâni zekâ psikolojisi sahasına ışık tutmuş ve bu araştırmalarda kullanacağı metodu sezdirmiş olsa gerektir.

Binet, Salpêtrière'deki çalışmalarına ara vermemekle beraber, devrin psikoloji ilmine hâkim olan Taine, Stuart Mill, A. Bain, Hamilton, Galton gibi üstadları da tetkik ediyor ve bilhassa İngiliz psikolojisine, bu psikolojinin realist görüşleriyle metot berraklığına hayran oluyordu. Makalelerinde açıkça ifade ettiği bu hayranlık, Ribot'nun genç Binet'ye karşı beslediği sempatinin eski hararetini kaybetmesinde az çok âmil olacaktır.

Nihayet Binet, 1886 da ilk eserini veriyor: Muhakeme Psikolojisi, hipnotizmaya dayanan tecrübî araştırmalar. Bu eserinde Binet, zihni bir hayaller ahtapotu olarak izah eden Taine'e bağlıdır. Maamafih eser hakkında intişar eden tenkitler, Binet'yi psikolojide yeni bir araştırma metodunun mücidi olarak ilân edecek kadar da lehtedir.

Ertesi sene, Charles Féré ile müştereken kaleme aldıkları Grizî Mân-yetizma adlı eser intişar ediyor. Bunu 1892 de Şahsiyetin Değişmeleri, 1894 te Tecrübî Psikolojiye Giriş takibediyor.

Binet, 1884 te Collège'de France hocalarından, embryologie âlimi Balbiani'nin kızıyla evlenmiş ve birkaç sene sonra bir kız çocuğu dünyaya gelmişti. Sonra bir kızı daha doğdu. Gerek Salpêtrière'de, gerek Fen Fakültesindeki çalışmalarında en yeni tecrübî metodlarla ünsiyet peyda etmiş olan Binet, Paris'in yakın banliyösü Meudoh'daki sakin evinde dikkatini yavrularına çevirdi ve onlarda anbean gelişen hayatı, bütün nüanslarıyla, bilhassa zekâ davranışları üzerinde durarak, tetkike koyuldu. Adetâ inziva içinde yaşıyordu. Sosyete hayatına bigâne idi. İlerde kendisine destek olabilecek dostluklar peşinde koşmuyordu. Kendini münhasıran araştırmalarına vermişti. Babadan kalma mütevazi serveti sayesinde, maaşlı bir memuriyet kabul etmiyerek, mütemadiyen çalışıyordu. 1889 da Sorbonne'da kurulan ilk Fransız Psikoloji laboratuvarının müdürü bulunan Beaunis ile 1892 de tesadüfen tanıştı, kendisinden laboratuvarında fahrî olarak çalışmak müsaadesini istedi ve yıllık bütçesi 500 franktan ibaret olan bu mütevazi laboratuvarında çalışmaya başladı. Bir müddet sonra preparatör tâyin edildi, sonra da müdür muavini oldu.

1894 te canlı hesap makineleri İnaudi ile Diamandi ve Satranç Oyuncuları Psikolojisi adh eserini neşretti ve aynı zamanda Fen Fakültesinde tezini de vererek doktor payesini kazandı. Bu sıfatla, Sorbonne'daki o küçük laboratuvarında artık söz sahibi olmuştu. Netekim bir müddet sonra, 1898 de Beaunis'i istihlâf etti ve ölünceye kadar, 17 sene, bu laboratuvarı idare eyledi.

O kadar çok çalışıyor ve o kadar çok etüt kaleme alıyordu ki, Revue Philosophique artık hepsini istiab edemez olmuştu. Binet bu sebeple 1894 te bir başka mecmua, Année Psychologique'i tesi setmeye mecbur oldu. Lâkin bu mecmuada yalnız kendi çalışmalarını neşretmedi. Binet Fransa'da ve belki bütün dünyada, psikoloji gibi sahası gayet geniş ve pek genç bir ilimde ekip halinde çalışmanın lüzumunu ilk idrâk etmiş olanlardan biriydi. Daha başlangıçta zaruretine iman ettiği bu prensipe

ömrünün sonuna kadar sadık kaldı. Etrafına topladığı mesai arkadaşlarıyla birlikte türlü mevzulara el attı ve tetkiklerini onların imzasıyla birlikte neşretmekten iftihar duydu. Kitap ve makalelerinde Féré, Henneguy, Delboeuf, Beaunis, Philippe, Henri, Courtier, Passy, Vaschide, Simon, Vaney ilh. gibi, bazıları psikolojide isim yapmış, bazıları ise başka sahalara kayıp unutulmuş birçok araştırmacı ve hattâ bu meyanda kendi kızı Alice Binet'nin de ismine rastgelinir. Eserleri İngilizceye, İspanyolca ve Rusçaya tercüme edilmeye başlandı.

1895 te birkaç ay müddetle ders vermek üzere Bükreş Üniversitesine dâvet edildi. Dönüşte zihni yorgunluk üzerinde araştırmalara başladı, bu arada Weber pergelini daha mükemmel bir hâle getirdi, telkiniyeti ölçmeye yarayan bir cihaz ve yeni bir ergograf icadetti. 1899 da artık tam mânasıyla olgunluk çağımdadır.

O âna kadar zaten psikolojide el atmadığı araştırma sahası hemen hemen kalmamıştı. Marazî ruhiyata ait birçok problemlerden başka, kelime ve cümle hâfızası, heyecanların, adalı ve zihni çalışmaların devran üzerindeki tesirleri, ferdi psikoloji, duygu uzuvları ve ihsaslar, grafoloji, tipoloji, piyes muharrirleri ve edebî yaratma ilh... ilh... gerek tek başına, gerek mesai arkadaşlarıyla birlikte yaptığı çalışmalara mevzu olmuştu. Bu meyanda Diderot'nun meşhur Paradoxe'ünü psikolojinin ışığı altında bir sureti halle ulaştırmayı da ihmal etmedi. Zamanının meşhur piyes muharriri François de Curel ve gene devrinin tanınmış edibi Paul Hervieu hakkında psikolog gözüyle monografiler kaleme aldı.

Burada küçük bir istidrat yapmama müsaade buyurunuz. François de Curel Binet'yi andıran bir psikolog tipini Yeni Mabut adlı piyesinin eşhası arasına sokmuştur. Yeni Mabut, ilimdir ve piyeste bir tıp âlimi ile bir psikolog tarafından temsil edilir. Bakınız, piyesteki psikolog, kendisine akıl danışmaya gelmiş muhtarip bir kadına neler söylüyor:

«Maurice — ..... Biz, birkaç kişi, insan ruhu ilmini tecrübeye istinad ettirmeğe karar verdik. Tecrübe olmayınca, katiyet de olmaz. Biz, burada yalnız bu işle uğraşıyoruz.

Louise — Şimdi siz kalkıp da bana, bu tuhaf âletler insan ruhunu öğrenmeye yarar diyemezsiniz ya.

Maurice — Niçin demeyeyim?

Louise — Meselâ şu küçük âlet, tıpkı kaydedici bir barometreye benziyor.....

Maurice — Ama öyle bir barometre ki hava tazyikleriyle alâkası yok. Bakın, şayet ben bu âleti şu gördüğünüz kauçuk boru ile bileğinizdeki şiryana raptedecek olursam, şu dönen üstüvane üzerinde bir çizgi peyda olur. Bu çizginin bütün inhinaları nabzınızın keyfine tâbidir. Bakın, şimdi el çırpıyorum. İşte oldu. Önceden haberiniz olduğu halde, bakın, çizgi daha zigzaklı. Bu neye alâmet? Bu, sadece, şuurunuzun bile kavrayamadığı bir derunî teşevvüşü gösterir. Şayet bir kitaptan size gayet müessir bir parça okusaydım, çizgi daha zigzaklı olurdu. Sebep? Heyecanlanırdınız da ondan. Fakat size gayet sıkıcı, uyutucu bir kitap okuyacak olursam, çizgi âdeta dümdüz olur. Sebep? Uyuklamaya başlıyorsunuz da ondan. Gördünüz mü, bütün zihin ameliyelerine, bütün ihsaslara böyle bir usul tatbik etmekle, ne kadar kıymetli bilgiler edinmek imkânı var! Biz okulları, kışlaları, fabrikaları, hastahaneleri dolaşırız, yüzlerce, binlerce insan üzerinde aynı tecrübeyi tekrar ederiz. Bu tecrübe de, ruhu heyecana getirirken, vücudun aksülâmellerini tam ve kat'î olarak kontrol etmekten ibarettir. Nâkil tellerinizi sinirlere bağlarız, borularımızı ciğerlere raptederiz, penslerimiz, manivelalarımız adalelerle birlikte harekete gelir. Gözlerden, kulaklardan, damarların ivicach kanallarından, sinir höcrelerinin karışık dehlizlerinden, tefekkür mabedinin en gizli köşesine kadar sokuluruz. Böylece, insan ruhunun en mahrem derinliğinde ihtizaz eden o büyük meçhule dokunuruz. Evet, dokunuruz. Bu temasların her biri bize bir ipucu verir. Bu bazan şu gördüğünüz, ise bulanmış kâğıtlardan biridir. Üzerinde tuhaf bir beyaz çizgi vardır. Bu beyaz çizgi, görmesini bilenlere neler söylemez! Bazan de elimizde sadece bir rakkam, bir not kalır. Böylece, zamanla, muazzam bir hazine sahibi oluruz. Bütün bunları birbir, ihtimamla, binlerce dosyaya ayırır ve saklarız.

Louise — Peki, ama netice?

Maurice — Netice şu: Bu vesikalar meslek dergilerinde, kitap ve broşür halinde neşredilir. Meselâ ben, ölünceye kadar, son nefesime kadar, daima bu cinsten yeni vesikalar bulmak, toplamak isterim. Benden sonra, başka araştırmacılar da, benim kaldığım yerden hareket ederek daha mükemmel cihazlarla tecrübeler yapacaklardır. Onlar benim dosya tepelerimin üzerine yeni dosya dağları yığacaklar ve bu, bir hakikatin belireceği o uzak güne kadar, hep böyle devam edip gidecek. İşte ancak o zaman, ruhiyat ilmi teessüs etmiş olacak. İşte ancak o gün, ruh var mı, yok mu, ebedî mi, değil mi, nereden

geliyor, nereye gidiyor, bütün bunlar bilinecek. Bugün muhakemeye, muhayyileye, hafızaya, iradeye dair mütalâa yürütenler, o gün tamamen kat'î esaslara dayanabilecekler. Ancak o gün, zihin dediğimiz bu karışık saat mekanizması bozulduğu zaman, psikolog dediğimiz saatçiler meydana çıkacak ve yerinden oynayan çarkı, emniyetle, eski yerine koyarak saati yeniden işletecekler.»

Belki psikolog Binet 1899 tarihine kadar, bu idi. Rabelais'nin o bir türlü öğrenmeye doymayan Gargantua'sı gibi, her an ve her yerde insan ruhuna ait en hurda hakikatlerin peşinde koşan bir ilim adamıydı. Gerçi vaktini Sorbonne'daki küçük laboratuvarından fazla hayatın sıcak sıcak kaynaştığı yerlerde geçirerek, insanla karşı karşıya, onun tabii davranışlarına gözünü dikerek, onu bütünlüğüyle kavramak ve izah etmek istiyordu, fakat zamanının psikolojisi buna müsait değildi. Psikoloji, felsefeden ayrılarak müspet bir ilim hâline gelmek istediği zaman, evvelâ fiziği örnek tutmuştu. Fechner ve Weber'in yarattığı hareket, tenbihlerle ihsaslar arasındaki münasebeti araştırmaktan öteye gidemiyordu. Wundt, Leipzig'de ilk tecrübî psikoloji laboratuvarını 1879 da kurmuş olan o büyük Alman âlimi, psikolojiye bir nevi fizyoloji olmak istikametini göstermişti. Artık laboratuvarlarda harıl harıl ihsaslar üzerinde çalışılıyor, reaksiyon müddetleri ölçülüyor, hareketlerin sırrı araştırılıyordu. Her ne kadar bir başka Alman psikologu Ebbinghaus, bu psikofizyolojik araştırmaların plânını aşan bir sahayı, hafıza problemini ele almaya cesaret etmişse de, Wundt'un Almanya'da, İngiltere ve Amerika'da karargâh kurmuş talebeleri, üstadın çizdiği yoldan pek ayrılmıyorlardı. Tecrübe ile ruhun yüksek fonksiyonlarını yoklamak, zekâ problemini halletmeye çalışmak, insan dediğimiz varlığın bu en mühim sırrını keşfe gayret etmek, birçoklarına, müspet ilmin sınırlarını aşacak bir maceraya atılmak gibi tehlikeli ve hattâ imkânsız görünüyordu.

Zekânın mahiyetine ve işleyişine dair yalnız faraziyeler kurulabilirdi, fakat onu objektif bir tecrübe ve tetkik mevzuu yapmak, hele ölçmeye kalkışmak, peşinen başarısızlığa mahkûm bir teşebbüs addediliyordu.

Gerçi bir amatör İngiliz psikologu, Galton, davranışlar bakımından fertler arasında farklar olduğunu anlamış ve bir Amerikan psikologu da, zihni testler adıyla bir makale neşretmişti. Fakat umumî kanaat şu idi ki, aslâ ölçüye gelir bir kudret olmayan zekâyı bir tarafa bırakarak, insanı sadece renklerin idrâki, işitme eşiği, ağırlıkların kavranılması, lem-

sî temyiz kabiliyeti, acıya karşı hassasiyet, reaksiyon müddeti, hareketlerin sıhhat ve sürati ilh... bakımından yoklamak kâfiydi. Hattâ Wundt'un yetiştirmeleri, bu nevi testlerin bile kıymeti ve faydası üzerinde müte-reddit ve bedbindiler.

1897 ye kadar Binet'nin yegâne denekleri, laboratuvarına gelen ziyaretçileri ile mesai arkadaşları ve kendi çocukları idi. Fakat 1899 da, Romanya seyahatinden sonra Binet'nin, tetkik ve tecrübe sahasını genişleterek mekteplere girdiğini, çocuk psikolojisine dahil problemleri oldukça geniş çocuk yığınları üzerinde araştırmaya başladığını görüyoruz. 1900 tarihinde Binet artık, ölümünden sonra Alfred Binet Cemiyeti adını alacak olan çocuğun psikolojik tetkiki için serbest bir cemiyet kurmuş bulunuyordu. Aynı zamanda Grange - aux - Belles sokağındaki mektepte bir tecrübî pedagoji laboratuvarı da tesis edildi. Binet, 1903 te Zekânın tecrübî tetkiki adlı eserini bastırdı ve bunda, Wurzburg mektebinden müstakil olarak, hayalsiz düşünce olabileceği nazariyesini tecrübî delillerle ortaya attı. 1906 da Ruh ve Beden, 1907. de Anormal Çocuklar ve nihayet ölüm yılı olan 1911 de Çocuklar Hakkında Asrî Fikirler adlı eserini neşretti. Bu sonuncu eserin intişarından bir müddet sonra da, henüz 54 yaşındayken, bu muazzam mesainin yorgunluğu altında âdeta yağı tükenmiş bir kandil gibi söndü.

Binet'nin modern psikolojide çığır açmış büyük eseri, hiç şüphe yok, zekâ testleridir. Onun şöhretini bütün dünyaya yayan, daha ilk tatbikatta ne mükemmel bir teşhis âleti olduğu meydana çıkan bu testler olmuştur. Netekim türkçeye de ilk çevrilen eseri, Çocuklarda Zekânın Mikyası (1915) işte bu testleri ihtiva eder. Onu, bir hayli zaman mesafesiyle, Çocuklar Hakkında Asrî Fikirler (1928), Ruh ve Beden ile Anormal Çocuklar (1939) takibetmiştir.

Fransız Maarif Nezareti, mekteplerin randımanını yükseltmek gayesiyle teşkil ettiği bir tedbirler komisyonuna Binet'yi de dâvet etmişti. Binet, öğretim randımanının yükselebilmesi için sınıfların mütecanis olması lâzımgeldiğini derhal kavramış ve bu maksatla mektep çocuklarının zekâ bakımından muayene edilip ancak normal zekâlılarla kurulacak sınıflarda bu gayenin tahakkuk edeceğini idrâk etmişti. Yüksek veya anormal zekâlıların normal zekâlılardan ayrılıp hususî sistemler içinde yetiştirilmesi lâzımdı. Fakat bu tefrik nasıl yapılacaktı? Ruhun yüksek fonksiyonları üzerinde zaten yıllardanberi araştırmalar yapmış, ayrıca çocuklar dünyası ve mektep muhitiyle de çoktan temasa geçmiş bulunan Binet, bir dehâ hamlesiyle, bu problemi hallediverdi. Fransız psiko-

logları arasında en fazla Binet'ye değer ve mevki veren Amerikalılar, onun zekâ testlerini icadını, psikoloji âleminde bir yıldırım darbesi olarak vasıflandırırılar. Bugün bütün dünyada azçok değişiklikle tatbik edilmekte olan bu zekâ testleri hakkında tafsilâta girecek değilim. Yalnız şunu söylemekle iktifa edeyim ki, Binet'nin testleri zekâ sahasında mükemmel bir teşhis vasıtası olmakla kalmamış, psikolojide gerek nazari, gerek amelî maksatlarla yapılan araştırmalarda test mefhumunun itibarını da yükseltmiştir. Bugünkü psikolojide laboratuvar psikologlarının türlü sahalarda test metodunu kullananları artık amatör ve heveskâr saymamasını, Binet'nin bu dehâkâr icadının âlemşümül muvaffakiyetine borçluyuz.

Binet'nin zekâ mikyasını, cemiyet ve fert hayatına muvazene getirmeye yarımış olan bu müessir teşhis âletini, bu mükemmel araştırma vasıtasını bugün psikolojinin vardığı noktadan tenkid etmek kolaydır. Hakikaten, bugün elimizde Binet'ninkinden daha âyarlı, daha tesirli, daha dakik ve sahih, daha verimli testler bulunmaktadır. Fakat bütün bunlar, o büyük dehânın aydınlattığı yolda varılmış merhalelerdir ve yarın icad edilecek olanlar da yine aynı kaynaktan ilham alacaklardır.

Son zamanlarda neşredilen bazı psikoloji eserlerinde, Binet'nin derli toplu bir zekâ nazariyesi bulunmadığına dair yapılan tenkitlere gelince, bunları da daha çok bir terminoloji kavgası saymak yerinde olur. Binet'nin zekâ nazariyesi bazan vahdetçi imiş, bazan da kesretçi imiş, zekâyı kâh bir tek ruhî fonksiyona, kâh bir çok fonksiyona irca ediyormuş kabilinden tenkitler, bir hayli zorakidir. Hele, her ilimde olduğu gibi, psikolojide de, hattâ bilhassa psikolojide yapılan tariflerin hakikat muvacehesinde ne kadar takribi kaldığı ve bu tariflerin, aslında, realiteye doğru yapılacak yaklaşma hareketlerine birer başlangıç noktası olmaksızın başka bir değeri bulunmadığı düşünülecek olursa!... Binet'den beri hâlâ zekânın mahiyetini anlamaya çalışmaktayız. Bugün zekâ dediğimiz davranışlar sistemini bütün buutları, iç mekanizması ve gelişmesiyle izah edebiliyor muyuz? Henüz, hayır. Zekâ, hâlâ hareket noktamıza ve problemi ele alışımıza göre değişen türlü türlü tariflere sığdırılıyor. Eğer bir klinik psikologu iseniz, zekâ, mücerret olarak düşünme kabiliyetidir, hayvanlar üzerinde tecrübeler yapan bir psikologsanız, öğrenme kabiliyetidir, zekâ neye yarar problemini çözmeye uğraşıyorsanız, vasıta ve çareleri gayelere intibak ettirme kabiliyetidir. Biolojist iseniz, zekâyı umumî intibak kanununun bir bir tecellisi sayacaksınız. Nihayet İngiliz psikologu Spearman gibi düşünürseniz, zekâ, bütün insan davranış-

larma sinen ve onları daha tesirli kılan öyle umumî bir faktördür ki, mevcudiyeti ve derecesi bilhesap tesbit edilebilir.

İşte Binet'nin testleri zaten böylesine yaygın ve kaypak bir kudreti yakalamaya mâtuf bir sondajdan ibaretti. Mühim olan, onun hayatının şu devresinde zekâyı şöyle, bu devresinde böyle tarif etmesi değil, testlerine böyle bir kudreti, kendi realitesi içinde yakalayacak bir istikamet ve müessiriyet verip verememesidir. Onun gayesi zekâ mefhumuna asırlarca hâkim olacak bir tarif ve izah bulmak değil, psikologu buna götürecektir en kestirme yolu keşfetmekti. Binet'nin ilme ve beşeriyete büyük hizmeti, bir ucu ergeç zekâ dediğimiz meçhule dayanıp onu aydınlatabilecek bir yolu açmış olmasıdır. Zaten eserlerinde olmasa bile, bir hususî konuşmasında «zekâ mı? O benim testlerimin meydana koyduğu şeydir» demesi, bu mefhum hakkında yapılacak bütün târiflerin ancak operasyonel bir kıymeti olabileceğini pekâlâ anlamış olduğunu göstermez mi?

Mevcudiyeti ve eseri psikoloji için, ilim için paha biçilmez bir kıymet taşıyan Binet, ne yazık ki, hayatında, hiç değilse resmî iltifatlardan mahrum kalmak talihsizliğine uğradı. Sorbonne'da ve Collège de France'ta inhilâl eden iki psikoloji kürsüsüne namzetliğini koyduğu halde, ulemayı rûsum onu bu mevkilere lâıyk görmediler. Birinde Georges Dumas, öbüründe ise Pierre Janet kendisine tercih edildi. Bunu söylemekle bu iki büyük psikologun kıymetini küçümsüyorum sanılmasın. Hayır. Fakat dünya psikolojisinin bilançosunda bu iki kıymetin Binet'den ağır bastığını bugün kimse iddia edemez. Binet'yi bu kürsülere lâıyk bulmayanlar, onun psikolojiye dışardan geldiğini bir kusur saymış olsalar gerektir. O, yüksek muallim mektebi talebesi olmamıştı, iki Fakülteden çifte lisans yapmamıştı, ayrıca agregasyon imtihanına da girmemişti. Sorbonne hocalarına ve bu meyanda Ribot'ya derin bir hürmet beslediği halde, bu saygıyı bir tabasbus haline getirmemişti. Üstelik, nazariye kurmaktan çok araştırmaya, kuru spekülasyondan ziyade hayatın ortaya çıkardığı problemleri tecrübe yoluyla halletmeye çalışıyordu. Bu meziyetleri, yüzüne kapıların kapanması için kâfiydi. İnsanlık yolunda paha biçilmez keşfini, şarapları çabuk sirkeye dönen bir tâcirin müracaatı üzerine yapan büyük Pasteur de buna yakın sebeplerle az mı hor görülmüş, istiskale uğramıştı?

Binet'nin ikinci talihsizliği de ölümünden 12 sene sonra kendisinin muasırı ve cidden büyük bir psikolog olan Spearman tarafından intihal

ile itham edilmiş olmasıdır. O büyük psikologun bu küçük jestini bugünkü psikoloji âlemi, ittifakla, gizlenmesi gereken bir ayıp telâkki ettiği için, üzerinde durmayacağım.

Sözlerimi şöyle bitirmek isterim: Bugün doğumunun 102. senesinde, psikolojiye emek veren herkes gibi, bütün dünya çocukları da, kendileri için zekâ ve kabiliyetlerine göre âyarlanmış bir terbiyenin en sağlam temellerini eliyle atmış olan büyük Binet'ye minnettardır.